

“Mediageschiedenis in relatie tot technologische ontwikkeling is een nog nauwelijks betreden onderzoeksgebied,” schrijft Laurens van Krevelen als inleiding op *De toekomst van ons grafisch verleden*. In dit prachtig uitgegeven boek, waarin Gerard Post van der Molen een korte geschiedenis van de loden letter te boek heeft gesteld, is duidelijk een liefhebber aan het woord.

Post van der Molen vertelt geen strak geordend verhaal, maar neemt de lezer aan de hand van zijn eigen collectie letters, matrijzen en drukpersen mee in deze ingewikkelde geschiedenis.

Illustratief voor zijn enthousiasme en zijn meanderende wijze van schrijven is de zoektocht naar een zeldzaam handgietinstrument, dat hij uiteindelijk vond

om er een replica van te laten maken. Met behulp van secundaire literatuur probeert hij antwoord te vinden op vragen zoals: wat is een letterproef? Het antwoord op die vraag is niet eenvoudig, tenminste

- *De toekomst van ons grafisch verleden*, Gerard Post van der Molen [e.a.], Stichting Drukwerk in de Marge, Amsterdam, 168 blz., 25,- euro.

dat vermoed je nadat de auteur pas na een pagina-lange exercitie tot een definitie komt: “Uitgave in hoogdruk van een typografisch product, waarin deze zetmaterialen toont, zoals letters, tekens, vignetten en dergelijke, voor toepassing in eigen bedrijf en/of om de typografische werking ervan voor de klant te demonstrenen.”

Post van der Molen houdt het graag concreet en dat levert een zeer boeiend onderzoekje op. Aan de hand van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* heeft hij de ontwikkeling van het zetten in kaart gebracht. Dit woordenboek verscheen in 43 banden van 1864 tot 1998 en is daarmee een illustratie van 134 jaar zet- en drukgeschiedenis, vooral omdat de banden katerngewijs geproduceerd werden, soms met lange tussenpozen. Het laatste handzetsel trof hij aan in aflevering VIII-10 uit 1914. “Midden in het lemma ‘lek’ is de rechterkolom 1504 uit de hand gezet en de linkerkolom van de volgende pagina (1505) met een zetmachine.”

De toekomst van ons grafisch verleden is een uitgave van Drukwerk in de Marge, een stichting die zich inzet voor het behoud van grafisch erfgoed. Dat doel kan niet genoeg gesteund worden, want tot in de jaren tachtig was het de branche zelf die bij duizenden boekdrukmachines vernietigde, “om tot een

economisch verantwoord bedrijfsbeleid te komen”. Op dit moment zijn nog bijna 150 “margedrukkers” actief, die met afgedankte grafische machines in kleine oplage uitgaven verzorgen die gretig aftrek vinden onder verzamelaars.

Hans Renders

Vanaf 1950 tot in de jaren tachtig vernietigde het Machinefonds van de Federatie der Werkgeversorganisatiën in het Boekdrukkersbedrijf oude grafische machines. (Foto: Museum Enschedé).

Replica van handgietinstrument met gietlepel, stempels en matrijzen (foto: Sabrina van Duijn, BladVorm, Leiden).

